

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра педагогіки

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИДАКТИКА

підготовки бакалавра

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 6.010102 «Початкова освіта»

(шифр і назва напряму)

**Спеціалізація – «Англійська мова», «Інформатика», «Музика»,
«Хореографія»**

Факультет підготовки вчителів початкових класів

Слов'янськ – 2014 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ ПЕДАГОГІКИ

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Євтухова Т. А. – кандидат педагогічних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Шайда Н. П. – завідувач кафедри загальної психології, кандидат психологічних наук, доцент

Цветкова Г. Г. – кандидат педагогічних наук, доцент

Обговорено та рекомендовано до видання
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“ 24 ” березня 2015 р.

Протокол № 1

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Дидактика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.010102 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є навчальної дисципліни «Дидактика» є сутність, закономірності процесу навчання.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, загальна психологія, вікова психологія, шкільна гігієна, анатомія і фізіологія, методика викладання окремих предметів.

Програма навчальної дисципліни містить **2 змістових модулів:**

Змістовий модуль 1.Теорія освіти і навчання (дидактика)

Змістовий модуль 2.Школознавство

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Дидактика» є: зорієнтувати студентів у структурі дидактики як навчального предмету; націлити на опанування найважливішими темами даного курсу, зміст яких полягає у визначенні: змісту теорії освіти та навчання як галузі педагогіки; усвідомленні процесу навчання як засобу освіти й виховання людини; взаємозв'язку учіння та навчання в їх органічному поєднанні; основ організації та забезпеченні вчителем засвоєння учнями змісту освіти; теоретичних (діагностична, прогностична) та практичних (нормативна, інструментальна) функцій дидактики.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Дидактика» є: оволодіння теоретичними знаннями з основних тем, що розкривають зміст даного курсу, формування вмінь і навичок аналізу педагогічних ситуацій, роботи з науково-педагогічною літературою, використання отриманих теоретичних знань в практичній діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- тенденції розвитку сучасної освіти, її пріоритетні напрями і шляхи реалізації;
- теоретико-методологічні основи теорії навчання;
- основні ідеї, концепції, теорії навчального процесу в сучасній школі;
- основні методологічні закономірності і структуру освітнього процесу;
- основні сучасні освітні технології;

уміти:

- аналізувати педагогічну літературу з метою осмислення різних теоретико-методологічних підходів до навчального процесу в сучасній школі;
- уміти визначати загальні підходи до освітнього процесу в конкретних педагогічних ситуаціях, спираючись на загальні теоретико-методологічні підходи в педагогіці і дидактиці зокрема;
- усвідомлювати перспективні тенденції розвитку дидактики як науки, що утримуються на кращих світових національних педагогічних здобутках минулого та сучасності;
- здійснювати альтернативний вибір найбільш ефективних освітніх технологій;
- викладати свої думки чітко, логічно, переконливо;
- формувати власне ставлення до розмаїття сучасних освітніх технологій.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 144 години / 4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія освіти і навчання (дидактика)

Предмет і завдання дидактики. Дидактика – як галузь педагогіки, що розробляє теорію навчання та освіти. Я. А. Коменський та його «Велика дидактика». Внесок К. Гельвеція, Дені Дідро, Жан-Жака Руссо, Й. Песталоцці, Й. Гербарта, Ф. Дістервега, К. Ушинського, Б. Грінченка, Л. Виготського, В. Сухомлинського та ін. у розвиток дидактики. Сучасні вітчизняні науковці у галузі освіти й навчання.

Взаємозв'язок дидактики з філософією, соціологією, політологією, педагогічною психологією, логікою, фізіологією людини та конкретними методиками.

Зміст поняття «дидактика». Сучасне розуміння дидактики. Об'єкт дидактичних досліджень. Науково-теоретична функція дидактики. Основні завдання дидактики: наукове обґрунтування змісту освіти; аналіз та узагальнення накопиченого передового педагогічного досвіду тощо.

Основні категорії дидактики: навчання, викладання, учіння, зміст освіти, методи навчання та ін.

Актуальні завдання реформування освіти в Україні та проблеми сучасної дидактики: відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави; формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини, відтворення й передавання культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків; виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад; оптимізація навчально-виховного процесу в школі; підвищення пізнавальної самостійності, творчої активності ініціативи учнів; удосконалення форм і методів навчання; диференційоване навчання в школі; проблема навчання обдарованих учнів; причини неуспішності і шляхи їх подолання.

Зміст освіти в національній школі. Залежність змісту освіти від: рівня розвитку науки та економіки, специфіки системи народної освіти

певної країни, відведеного на освіту часу, теоретичного і практичного значення окремих галузей науки в загальній системі людських знань, завдань суспільства і держави у галузі політики, економіки й виховання.

Зміст освіти як система наукових знань, практичних умінь і навичок, засвоєння й набуття яких закладає основи для розвитку та формування особистості. Об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу на зміст освіти.

Стратегічні завдання реформування змісту освіти в Україні, що їх закладено у Національну доктрину розвитку освіти.

Чинники визначення змісту освіти для загальноосвітньої школи: рівень досягнення науки і техніки в різних галузях; завдання виховання всебічно розвиненої особистості; фізичні й соціально-психологічні можливості учнів певного віку; відповідність обсягу змісту відведеному часу на вивчення конкретної дисципліни; наявність навчально-матеріальної бази; відповідність міжнародним стандартам і національним особливостям.

Різні підходи до визначення змісту освіти.

Види освіти: загальна, політехнічна, професійна.

Освітні рівні встановлені відповідно до закону України «Про освіту»: початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, базова вища освіта, повна вища освіта.

Вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки. Компоненти загальної освіти: система знань про природу, суспільство, способи діяльності; досвід практичної діяльності; досвід ціннісного ставлення людини до навколишнього світу.

Знання. Уміння. Навички. Основні компоненти змісту загальної освіти. Нормативні документи змісту освіти. Процес навчання і зміст освіти в Україні: навчальні плани (державний та шкільний компонент), навчальні програми, підручники, навчальні посібники.

Зміст освіти у початковій школі.

Процес навчання, його структура. Види навчання. Навчання як двобічний процес діяльності вчителя й учнів, спрямований на оволодіння знаннями, уміннями і навичками, інтелектуальний розвиток особистості, формування наукового світогляду, оволодіння методами пізнавальної діяльності.

Провідні функції учителя. Закони пізнання.

Рушійні сили процесу навчання. Створення оптимальних умов для інтелектуального розвитку особистості, оволодіння нею методами пізнавальної діяльності, формування пізнавальних мотивів навчання, а отже, забезпеченням міцності знань.

Функції навчання: освітня, розвивальна, виховна. Складові логіки навчального процесу: розуміння та усвідомлення пізнавальних завдань; оволодіння знаннями; виведення законів і правил; формування умінь і навичок; застосування знань; аналіз і оцінка навчальної діяльності.

Основними етапами процесу учіння є: сприймання, розуміння, запам'ятання, узагальнення і систематизація застосування на практиці.

Характеристика видів навчання: догматичне, пояснювально-ілюстративне, проблемне, модульно-розвивальне, програмоване.

Мотиви навчання як внутрішня спонукальна сила, яка забезпечує рух особистості до пізнавальної діяльності, активізує розумову активність. Їх класифікація.

Оптимізація навчального процесу в початковій школі. Критерії оптимальності навчання: ефективність і результативність навчального процесу; витрати часу та зусиль педагогів і школярів для розв'язання навчальних завдань.

Закономірності та принципи навчання. Принципи навчання як вихідні положення, що визначають зміст, форми і методи навчальної роботи відповідно до мети виховання і закономірностей процесу навчання. Взаємозв'язок принципів навчання із закономірностями. Закономірності навчання. Принцип науковості. Реалізація вимог принципу науковості.

Принцип систематичності й послідовності. Правила реалізації вимоги принципу систематичності і послідовності. Принцип свідомості. Дотримання основних правил реалізації принципу свідомості. Реалізація принципу активності та самостійності у навчанні. Принцип наочності. Види наочності: натуральні об'єкти, зображальні, схематичні, символічні. Правила використання принципу наочності. Принцип ґрунтовності знань. Правила забезпечення ґрунтовності знань. Принцип зв'язку навчання з практикою. Правила реалізації вимог принципу зв'язку навчання з життям. Принцип доступності навчання та врахування індивідуальних особливостей учнів. Правила реалізації вимог принципу доступності і врахування індивідуальних особливостей.

Вимоги до реалізації дидактичних принципів у навчальному процесі початкової школи.

Методи і засоби навчання. Поняття про метод навчання. Прийоми навчання як складова методу, певні разові дії, спрямовані на реалізацію вимог тих чи інших методів.

Засоби навчання як навчальне обладнання, що використовується у системі пізнавальної діяльності (книги, картини, зошити, письмове приладдя, лабораторне обладнання, технічні засоби навчання та ін.).

Класифікація методів навчання. Різноманітність підходів до класифікації методів навчання. Сучасні тенденції класифікації методів навчання: за джерелом знань, за рівнем самостійної розумової діяльності, за характером логіки пізнання.

Групи методів навчання за джерелом знань: словесні (розповідь, пояснення, бесіда (евристична, репродуктивна, вступна, поточна, підсумкова), лекція, інструктаж (вступний, поточний, підсумковий)), наочні (ілюстрація, демонстрація, спостереження), практичні (лабораторна робота, практична робота, вправи(підготовчі, пробні, тренувальні, творчі, усні, практичні, графічні, технічні), робота на виробництві).

Методи навчання за характером логіки пізнання: аналіз, синтез, індукція, порівняння і співставлення, дедукція та їх взаємозв'язок. Методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний виклад (проблемно-інформаційний); частково-пошуковий; пошуковий; дослідницький метод.

Вибір методів навчання у початковій школі. Основні ознаки методів навчання. Критерії вибору методів навчання.

Формі організації навчання. Форма організації навчання як обмежена в часі і просторі взаємообумовлена діяльність учителя й учнів. Індивідуальна, групова, класно-урочна, белл-ланкастерська, дальтон-планівська, бригадно-лабораторна форми організації навчання:

Урок як основна форма навчання в усіх типах навчальних закладів. Наукове обґрунтування класно-урочної форми навчання Я. Коменським. Розвиток класно-урочної форми навчання у практиці вітчизняних та зарубіжних педагогів.

Методичний та загально педагогічний підхід у поглядах на вимоги до уроку. Загальнопедагогічні вимоги до уроку: санітарно-гігієнічні, психолого-фізіологічні, дидактичні, виховні.

Структура уроку. Особливості структури уроку у початковій школі. Залежність структури уроку від його типу. Основні типи уроків.

Позаурочні форми організації навчання: факультативні заняття, практикуми, семінари, екскурсії, домашня навчальна робота.

Завдання позаурочних форм навчання: розширення умов для розвитку інтелектуальних можливостей вихованців, задоволення пізнавальних інтересів і схильностей.

Підготовка вчителя до уроку. Етапи. Раціональне використання робочого часу. Педагогічний аналіз уроку. Програма спостереження і аналізу уроку.

Контроль та оцінювання навчальної діяльності учнів. Аналіз і оцінка знань, умінь та навичок учнів (контроль за навчанням) як невід'ємний структурний компонент навчального процесу.

Функції аналізу оцінки знань, умінь та навичок учнів: навчальна, стимулююча, виховна, діагностична.

Види контролю за навчанням: попередній, поточний, повторний, тематичний, періодичний, підсумковий, комплексний.

Функції, вимоги, види і методи оцінки навчальної діяльності. Особливості оцінювання знань молодших школярів.

Основні методи контролю знань, умінь і навичок учнів: усна, письмова, графічна, практична, тестова перевірка та спостереження.

12-бальна шкала оцінювання навчальних досягнень учнів.

Змістовий модуль 2. Школознавство

Наукові основи внутрішкільного управління

Принципи управління освітою. Школознавство як галузь педагогічної науки. Характеристика сучасної системи освіти України (кількісні та якісні її показники).

Закон України «Про освіту» та потреби сучасної системи освіти.

Принципи управління: принцип науковості, принцип демократизації, принцип участі громадськості, принцип гуманізації, принцип компетентності, принцип оптимізації, принцип об'єктивності і повноти інформації, принцип правильного добору і використання кадрів, принцип ініціативи і активності.

Органи народної освіти: їх функції, структура. Функції центральних органів Державного управління освітою. Функції місцевих органів влади. Зміст діяльності самоврядування. Інспектування навчально-виховних закладів. Види інспектування.

Керівництво навчально-виховною роботою школи. Рада школи. Функції керівників школи.

Зміст роботи педагогічної ради школи її склад та зміст роботи.

Принципи планування роботи школи. Перспективне планування її розвитку. Зміст річного плану. Поточне планування.

Особливості внутрішкільного контролю. Організація перевірки стану навчального процесу її основні етапи. Вимоги до внутрішнього контролю. Види внутрішкільного контролю. Методи внутрішкільного контролю. Зміст внутрішкільного контролю основних видів діяльності. Форми внутрішкільного контролю.

Методична робота в школі. Методична робота в школі та її функції. Завдання та зміст методичної роботи.

Форми методичної роботи в школі. Індивідуальна самоосвіта. Вимоги до організації самоосвіти педагогів. Групові та масові форми методичної роботи.

Зміст роботи предметних комісій.

Групові масові та індивідуальні форми методичної роботи.

Інші форми методичної роботи: виробничі наради, науково-практичні конференції, педагогічні читання, школи передового досвіду, педагогічний кабінет, курси перепідготовки, методологічний семінар.

Тематика проблем для розробки школою. Орієнтовна тематика педагогічних читань та конференцій. Орієнтовна тематика семінарів-практикумів.

3. Рекомендована література

Базова

1. Бондар В. І. Дидактика: підручник / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Вид. 4-те, стер. – Київ : Академвидав, 2012. – 615 с.
3. Мазоха Д. С. Педагогіка : навч. посіб. / Д. С. Мазоха, Н. І. Опанасенко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 231 с.

4. Максимюк С. П. Педагогіка : Навчальний посібник. – К. : Кондор, 2005. – 667 с.
5. Мосіяшенко В. А., Курок О. І., Задорожна Л. В. Історія педагогіки України в особах : Навчальний посібник. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 266 с.
6. Огірко О. В. Християнська педагогіка : навч. посіб. / О. В. Огірко. – Львів : МАУП, 2005. – 63 с.
7. Педагогіка : Хрестоматія / Уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2006. – 700 с.
8. Педагогіка в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков та ін. – К. : Знання, 2006. – 252 с.
9. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : [навч. посіб.] / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2005. – 355 с.
10. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226 с.
11. Семенова А. В., Гурін Р. С. Осипова Т. Ю. Основи психології і педагогіки : Навчальний посібник. – К. : Знання, 2006. – 319 с.
12. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – К. : Академвидав, 2005. – 520 с.
13. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. 3-є, перероб. і доп. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2010. – 230 с.
14. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. третє, перероб. і допов. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. – 230 с.

Додаткова

1. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995.
2. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори / Я. А. Коменський. – У 2-х т. – Т. 1. – М. : Педагогіка, 1982.

3. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори / Я. А. Коменський. – У 2-х т. – Т. 2. – М. : тисячі дев'ятсот вісімдесят два.

4. Коменський Я. А. «Велика дидактика». – Вибрані педагогічні твори / Я. А. Коменський. – М. : Уч.пед.іздат., 1955.

5. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – Київ : Знання, 2006. – 311 с. – 966-346-064-4

6. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка : завдання і ситуації : практикум. К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с. – (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання

Екзамен – 4семестр

5. Засоби діагностики успішності навчання

- 1) тести для поточного і підсумкового контролю;
- 2) відповіді на теоретичні питання практичних занять;
- 3) аналіз педагогічних ситуацій;
- 4) екзаменаційні завдання.